

УДК 347.72

Ю. В. Яковлєв, ст. викл.

Одеський національний університет,
кафедра адміністративного і підприємницького права,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА

Проаналізовано і осмислено юридичну сутність товариств на вірі (командитних товариств). Світовий багатолітній досвід існування господарських товариств, накопичення теоретичних моделей та практики їх діяльності свідчать, що на кожному етапі розвитку економіки ці проблеми виявляють нові тенденції, які потребують урахування.

Ключові слова: господарські товариства, командитне товариство, повне товариство, учасники з повною відповідальністю (повні товариші), вкладники (командитисти).

Припинення діяльності суб'єктів підприємництва означає їх "юридичну смерть". Окрім однакових засад припинення діяльності суб'єктів підприємництва стосовно командитних товариств передбачені особливості. Вони передумовлені суб'єктним складом, й характером прав та обов'язків кожної з груп засновників і довірчим характером відносин усередині певної соціальної групи.

В юридичній літературі прийнято розрізняти повне припинення діяльності юридичної особи та призупинення її діяльності. Призупинення може відбуватися з об'єктивних (напр., сезонний характер підприємництва з обслуговування відпочиваючих у курортних місцевостях) та суб'єктивних причин. Досліджуючи ці причини, О.А. Пушкін наголошував, що необхідно розрізняти передбачені законом підстави, способи та форми припинення діяльності суб'єктів підприємництва.

Підстави ліквідації товариства на вірі має ряд особливостей, що передбачено юридичною сутністю такої форми підприємництва та правовим положенням учасників та вкладників, бо воно ніби то включає у себе дві структури: повне товариство та товариство з обмеженою відповідальністю. Але при тому,

представляти командитне товариство можуть лише його учасники. Тому відповідно до ст. 83 Закону України "Про господарські товариства" командитне товариство, крім загальних підстав припинення діяльності, припиняє існування в разі вибуття з нього всіх учасників з повною відповідальністю. Учасники з повною відповідальністю можуть вибути: внаслідок смерті, безвісної відсутності, об'яви померлим чи за визнання обмежено або повністю недієздатними (об'єктивні причини) або виходу з товариства за власним бажанням. Наприклад, у зв'язку з переходом на державну службу, виїздом за межі даного населеного пункту чи за кордон. В будь-якому разі вибуває суттєва ланка внутрішньої структури командитного товариства, яка перекреслює його правосуб'єктність. Адже вона акумулюється лише у повних товаришів. З вибуттям із командитного товариства всіх учасників з повною відповідальністю припиняються внутрішні засади його діяльності й гарантії виконання обов'язків перед контрагентами та державою. Тобто, це товариство ніхто не може ні представляти, ні гарантувати виконання його юридичних обов'язків.

Проблема припинення командитного

товариства особливо загострюється у тому разі, коли повний товариш один і він помирає чи стає обмежено або повністю недієздатним. Чинне законодавство не передбачає ніяких альтернатив, і правонаступництво у даному разі не може бути застосоване. Воно стосується лише майнової сфери, а немайнової і організаційної — ні. Виникає, по суті, своєрідна "патова" ситуація. Командитне товариство не може бути припинене тому, що нікому виконати всі необхідні для цього дії, але воно повинно бути припинене внаслідок вказівки закону через відсутність учасників з повною відповідальністю. Командитисти у такому разі це товариства представляти теж не можуть, тому що для цього у них немає повноважень. Вони мають права вимог. При смерті єдиного учасника командитного товариства ці майнові вимоги можуть бути заявлені спадкоємцями у межах вартості успадкованого ним майна.

Тому важливо передбачити в законодавстві порядок припинення командитного товариства у разі смерті єдиного учасника. На нашу думку, це право повинно бути надане найбільш заінтересованим у справедливому припиненні командитного товариства особам-вкладникам. Саме останні й повинні представляти командиту в разі смерті єдиного учасника. У зв'язку з наведеним, вважаю за доцільне доповнити ст. 83 Закону України "Про господарські товариства" частиною третьою наступного змісту: "У разі смерті єдиного учасника з повною відповідальністю, визнання його, в установленому Законом порядку, обмежено чи повністю дієздатним, а рівно безвісти відсутнім, при припиненні командитного товариства його представляють вкладники. При наявності декількох вкладників, вони на зборах обирають відповідального представника, якому передають повноваження по управлінню справами командитного товариства до моменту його повного припинення". Відповідно, частина 3 стає частиною 4 згаданої статті.

Окрім цього, повинні бути забезпе-

чені й права спадкоємців, у тому числі й на участь у діяльності командитного товариства замість вибувшого спадкодавця. Якщо вони в установленому порядку приймаються, то підстави для припинення діяльності командитного товариства відпадають. Тому коли повних товаришів є два та більше, то є завжди можливість поповнити їх склад за рахунок правонаступників чи інших прийнятих у командитне товариство учасників. Імовірність забезпечення стабільності існування такого товариства більша у порівнянні з товариством, де є лише один учасник з повною відповідальністю. Учасник створеного на невизначений час командитного товариства може вийти з нього у будь-який час, попередивши про це інших учасників не менш ніж за три місяці. Якщо ж таке товариство створене на визначений час, то вихід з нього учасника з повною відповідальністю допустиме лише за наявності поважних причин та за умови попередження інших учасників у строк не менше ніж за 6 місяців. На мій погляд, у цьому є суперечливість. Встановлений у законі строк є явно не співрозмірним передбаченим підставам виходу — поважні причини. За загальним правилом поважні причини трапляються негадано (хвороба, необхідність з'єднання із сім'єю, виїзду у інше місце у зв'язку з переїздом у іншу місцевість тощо). Тому, на мій погляд, мова може йти про інші причини — суб'єктивного характеру. Тоді у інших учасників є можливість вжити необхідні заходи для нейтралізації негативних наслідків виходу із товариства. Якщо з виходом учасника із товариства воно продовжує свою діяльність, то вибуваючому учаснику виплачується вартість його внеску у відповідності із балансом на день виходу. Відзначимо, що Закон передбачає "у відповідності з балансом, який складено на день виходу". Це суперечить правилам складення балансу. На вимогу вибуваючого учасника і за згодою товариства, внесок може бути повернутим повністю або частково в натуральній формі. Вибуваючому учаснику виплачується також належна йому час-

тина отриманого у поточному році прибутку. Передане у користування майно повертається у натуральній формі без винагороди.

Учасник командитного товариства може бути виключеним з нього в передбаченому засновницьким договором порядку, у разі систематичного невиконання чи неналежного виконання своїх обов'язків, чи створення перепон у діяльності та досягненні мети товариства. В такому разі наступають вищезазначені наслідки.

Кредитори учасника з повною відповідальністю також можуть вимагати припинення діяльності командитного товариства і виділу долі учасника-боржника. Якщо учасників два та більше, то товариство продовжує свою діяльність. Якщо ж він один, то з його виходом припиняє свою діяльність і командитне товариство.

Якщо ж учасник один, то в період між його смертю (визнанням померлим), виникає неможливість діяльності товариства тому, що нікому представляти командиту. Це фактично призводить до необхідності припинення її діяльності. Таке припинення повинно проводитись також вкладниками, що варто передбачити самим Законом, у тому числі й розроблюваним Корпоративним кодексом.

Діяльність командитного товариства припиняється також у разі вибуття з нього всіх вкладників. В той же час законодавством передбачена альтернатива для учасників з повною відповідальністю у вигляді його перетворення і пе-

ререєстрації як повного товариства. Для цього в установчий договір необхідно внести відповідні зміни.

Відповідно до п. 20 Положення про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності передбачається, що перереєстрація суб'єктів підприємництва здійснюється у місячний строк у разі зміни назви, організаційно-правової форми, а також форми власності. Перетворення командитного товариства у повне і є проявом зміни організаційно-правової форми. Одночасно з тим повинна й змінитися назва створеного на базі командити повного товариства.

Література

1. *Громадянське право України. Ч.1. Учебник / За общ. ред. Проф. А.А.Пушкіна, доц. Самойленко.* — Х.: Основа, 1996, — 151 с.
2. *Громадянське право. Часть 1: Учебник / Под ред. Ю.К.Толстого, А.П.Сергеева.* — М.: ТЕИС, 1966. — 132 с.
3. *Підприємницьке право України. Підручник / За загальною редакцією доц. Р.Б. Шишки.* — Х.: Еспада, 2000. — 480 с.
4. *Господарське право України. Навчальний посібник / За загальною редакцією Щербини В.С.* — К.: Атіка, 1999. — 336 с.
5. *Правовые основы предпринимательской деятельности в Украине. Лекции / Доц. Попов А.А.* — Х.: Консум, 1997. — 104 с.
6. *Закон України "Про господарчі товариства" / Відомості Верховної Ради України.* — 1991. — № 49.

Ю. В. Яковлев

Одесский национальный университет,
кафедра административного и предпринимательского права,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПРИОСТАНОВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИЩЕСТВА

РЕЗЮМЕ

Предлагается предусмотреть в действующем законодательстве правомочность вкладчиков по приостановлении деятельности командитного общества в случае смерти или выбытия единственного участника с полной ответственностью.

Ключевые слова: хозяйственное товарищество, командитное товарищество, полное товарищество, участники с полной ответственностью (полные товарищи) вкладчики (командисты).